

EELK RAPLA MAARJA-MAGDALEENA KOGUDUSE LEHT

Nr 2 (27) aprill ISSANDA AASTAL 2007

Kirjataht suretab, aga Vaim teeb elavaks.

2.Korintlastele 3,6

Olgu sulle antud tarkust ja mõistust

Õpetaja **Mihkel Kuke** kõne iseseisvuspäeva jumalateenistusel 24.veebbruaril 2007 Rapla kirikus (lühendatult).

Jumal ilmutas ennast Saalomonile ja ütles: „Palu, mida ma sulle peaksin andma!“ Ja Saalomon vastas Jumalale: “Sa oled Taavetile, mu isale, suurt heldust osutanud, ja oled minu tema asemele kuningaks tõstnud. Nüüd, Issand Jumal, saagu tõeks su sõna mu isale Taavetile, sest sa oled mu kuningaks tõstnud rahvale, keda on nõnda palju nagu põrmu maa peal! Anna nüüd mulle tarkust ja mõistust minna ja tulla selle rahva eesotsas, sest kes suudaks muidu kohut mõista sellele sinu suurele rahvale?” Ja Jumal ütles Saalomonile: “Et see sul südame peal on ja et sa ei ole palunud rikkust, varandust ega au, ka mitte oma vaenlaste hinge, ja et sa ei ole palunud isegi mitte pikka iga, vaid oled enesele palunud tarkust ja mõistust, et saaksid kohut mõista rahvale, kellele ma sind olen kuningaks tõstnud, siis olgu sulle antud tarkust ja mõistust! Ja ma annan sulle ka rikkust, varandust ja au, nagu seda ei ole olnud kuningail enne sind ega ole ühelgi pärast sind.”

2. Ajaraamat 1:7-12

Antud tekst viib meid ligi 3000 aasta tagusesse aega, kui noor Iisraeli kuningas Saalomon asub ehitama oma rahva jaoks kõige tähtsamat hoonet – nende rahvuspuhamut Jeruusalemma templit. Toon sellest loost tänasel eesti rahva iseseisvuspäeval välja kolm märksõna, mis aitavad paremini mõtestada ka meie tänast päeva.

Esiteks *kodumaa*. Juutide ajalugu on otseselt seotud nende esiisale Aabrahamile ligi 2000 aastat e.Kr antud töötusega minna ja asuda Kaananisse, sest selle maa oli neile määratud elupaigaks Jumal.

Teine märksõna on *seadus*. Egiptuses orirahva staatusesse langenud Jumala valitud rahvas pääseb imeliselt vabadusse ning kõrbeteekonnal ehk oma vabaduseteel annab Jumal neile Moosese kaudu seaduse. Sellest alates tuntakse Iisraeli seaduserahvana ja juutlust käsu- ehk seadusereligioonina.

Kolmas märksõna on *tempel*. Just seda asub Taaveti poeg Saalomon usinalt ehitama maal, mille Jumal sellele rahvale

juba ligi 1000 aastat varem oli töötanud, ja linnas, mida võib õigusega pidada maailma vanimaks pealinnaks. Jeruusalemma templi kõige pühamas paigas hoiti seaduselaegast.

Tempel sümboliseeris rahvale Jumala, keda taevaste taevadki ei mahuta, nähtavat ligiolu. See oli koht, kus rahvas käis oma Jumalat teenimas, austamas ja talle ohverdama. Rahvas, tema tempel ja Jumala poolt neile antud seadus kuulusid lahutamatu kokku. See oligi Iisraeli rahva tugevuse pant.

Kui Jumal ilmub Saalomonile enne templi ehitamise algust ja küsib: “Palu, mida ma sulle peaksin andma,” vastab noor,

auahne ja enesekindel kuningas: “Anna mulle tarkust ja mõistust minna ja tulla selle rahva eesotsas...” Ja mida Jumal vastab kuningale? „Et sa ei ole palunud rikkust, varandust ega au, ka mitte oma vaenlaste hinge, ja et sa ei ole palunud isegi mitte pikka iga, vaid oled enesele palunud tarkust ja mõistust... siis olgu sulle antud tarkust ja mõistust!” Rikkust, varandust ja au, mida veel kellelgi varem pole olnud, lubab Jumal Saalomonile otsekui pealekauba.

Mida on sellel lool meile tänases olukorras öelda? Kõlaks nagu teisest ooperist. Ei ole kuulnud, et eesolevate riigikogu valimiste eel ükski Eesti partei või juhtpoliitik oleks palunud endale või oma erakonnale ennekõige tarkust. Vastupidi: valimisreklaamid lähevad aina rumalamaks ja kohati jääb mulje, et rahvast, kellele neid pakutakse, peetakse päris napakaks.

Kui üks erakond lubab meid viia Euroopa rikkaimate ja teine õnnelikemate rahvaste hulka, siis kahjuks pole keegi püstitanud loosungit, et me eestlastena võiksime olla Euroopa kõige targemate rahvaste seas. Kas see oleks utopia? Kindlasti mitte rohkem kui igasuguse katteta rikkuse ja õnne lubamine.

Tänane sõnum ütleb, et alles siis, kui me Saalomoni kombel julgeme endale paluda tarkust, antakse meile ka rikkust ja õnne. Piibli Ajaraamatu ajatu sõnum on see, et prioriteedid peavad olema paigas ehk asjad elus õiges järjekorras. Alles siis on lootust, et meie julgeimadki soovid saaksid hakata täituma.

Aamen

Mihkel Kukk: Minu tee ...

Minu tee algas Pärnus 1957.aasta 9.märtsi öösel kell 1.50. Öues oli paukunud ligi 30 kraadine pakane, nii et linnud haigla akna taga olid surnult maha kukkunud. Mäletan ema ikka rääkivat, kui hea meel tal oli, et poisslaps sündis 9. kuupäeva sees, sest 8.märts oli naistepäev.

Turvaline lapsepõlv

Ma sündisin oma perre eakate vanemate neljanda, viimase lapsena. Ema oli minu sündides 44-aastane ja isa juba 57. Teised meie pere lapsed tulid enam-vähem järjest, ent minu ja minust eelmise venna vahe oli ligi üheksa aastat. Ema ütles ikka, et meie vahel oleks võinud olla veel paar last.

Pere noorimana kasvasin praktiliselt üksinda ja see jättis kindlasti jälje minu kujunemisele. Rohkem sissepoole elamise, vähese seltsivuse ja mõningase egoismigi olen ilmselt pärandina kaasa saanud oma lapsepõlvest. Et vanemad töötasid kodus, pole ma kunagi käinud lasteaias. Nii jäi rohkem aega mängudeks, mis peegeldasid täiskasvanute maailma läbi lapse fantaasiarikka mõttelennu. Meie koju ei ostetud põhimõtteliselt isegi televiisorit. Käisin seda vaatamas sõprade ja naabrilaste juures. Esimese televiisori meie koju ostsin ma 14-aastaselt oma raha eest, mida olin teeninud fotograafiaga tegeldes.

Kuigi mõnel sõbral või naabrilapsel oli vahest rohkem materiaalseid võimalusi, olin mina uhke selle üle, et meil oli kogu ümbruskonnas kõige suurem aed. Isa oli aednikukutsega ja eluaegne pärjategija ning suurem osa selleks vajaminevaid lilli kasvatati meil kodus. Veel pärast sõda kuulus vanematele isegi mitu aeda. Mäletan, kuidas juba varakevadel läks lahti külvamiseks ning taimede pikeerkaste jätkus iga akna peale. Lilli kasvatades mõtles isa rohkem äriks, ent ema lemmiktegevuseks sai iluaia rajamine. 1960-ndate alguses, mis ühtede jaoks tähistas Hruštšovi-sula, hakati paraku tõsisemalt kimbutama omanikke. Näiteks pidime meie oma koduaiast maha lõhkuma mitu võimsat köetavat kasvuhoonet, sest tollased normid neid enam ei lubanud.

Isa jäi elu lõpuni (suri 1972) peremeheks ja eraettevõtjaks, mis nõukogude ajal tähendas peaaegu riigivaenlaseks olemist. Õnneks oli tal Pärnus nii suur autoriteet ja tunnus, et tööpuudust ei olnud kunagi. Emagi ei saanud muud ametit pidada, kui ainult abistas isa pärgade ettevalmistamisel. Mäletan, kuidas ema, kes oli põhiline majandusliku elu korraldaja meie peres, alati muretses kas kõrgendatud tulumaksu tasumise ajaks on ikka olemas vajalik rahasumma.

Kuna vanemad olid sügavalt usklikud inimesed, siis tagantjärele vaadates oli meie elu peal Jumala õnnistus. Rikkust ei olnud, aga millestki puudust ka mitte. Alati jätkus teistelegi anda ja jagada. Et Pärnu on suvitus- ja sanatooriumide linn, käis meil alati palju külalisi ja võõraid. Mudaravil olles elati meil teinekord isegi pikemat aega. Ma ei mäleta, et vanemad oleksid kunagi kellelki selle eest mingit tasu võtnud.

Käbid ja kännud

Kuigi isal oli ainult kolmeklassilise külakooli haridus, oli tal kaasasündinud esinduslikkust. Juba noorena oli ta oma kodukihelkonnas Mihklis saanud vennastekoguduse usulise äratuse. Ilmikjutlustajana Pärnus ja Pärnumaal tuli ta suurepäraselt toime ka jumalateenistuste ja talituste, nagu

Meie pere minu 3. sünnipäeval 9. märtsil 1960. Istuvad isa Mihkel ja ema Ester, taga öde Rutt, vend Joel ja vend Kalju

ristimiste ja matuste pidamisega. Eriti vajalik oli see sõjajärgsetel aastatel, mil vaimulikest oli väga suur puudus. Kuni ametliku keelustamiseni 1950-ndate keskel tegutses meie kodus isegi oma palvemaja, kus korraldati paar korda nädalas regulaarseid koosolekuid. Seda aega mina enam ei mäleta.

Iga päev käisid kunded meil kodus pärgi tellimas ja viimas ning seetõttu puutusin juba lapsena kokku surma ja matuse teemaga. Pole siis ime, et hakkasin ka ise õige varakult „surnuid“ matma - esialgu ainult puutükke, hiljem ka mahamurtud linde ja lõpnu rotte. Tegin neile puusärgid ja pärjad nii nagu matustel ikka. Samal krundil elanud tädi sõstrapõõsa alla rajasin surnuaia. Kuna meie kodu lähedal Vana-Pärnus oli surnuaed, sai nähtud ka matuseid tavalisest tihedamalt. Varsti hakkasin seda toimingut jäljendama nukkudega. Selleks et maetavaid ja matuselisi jätkuks, pidin „nukusurnud“ kolmandal päeval hauast jälle üles võtma.

Oma spetsiifilise töö tõttu ei olnud vanematel just väga sageli võimalik pühapäeva hommikuti kirikusse jõuda. Et suurem osa matuseid peeti tollal pühapäeviti, tuldi sageli viimastele pärgadele järele veel lõuna ajal. Emale oli see suur probleem, sest väga harva sai korralikult pühapäeva pühitseda. Teinekord mindi õhtupoole baptisti või metodisti palvemajja, kus peeti ka pealelõunasi teenistusi. Sageli läksin minagi kaasa.

Jumalateenistused jätsid mulle alati suure elamuse. Pärnu Eliisabeti kirikus olime isaga alati orelirõdul, kust sai hea ülevaate teenistustel toimuvast. Peatselt hakkasin ka neid kodus jäljendama. Toanurka ehitasin klotsidest altari ja kantsli, lasin õmmelda meessoost nukkudele talaarid ning lõkad (naisvaimulikke siis veel ei olnud) ja pidasin isa tsaariaegsest gooti kirjaga agendast jumalateenistusi. Teised pidasid mind selliste mängude tõttu veidrikuks, kuid ise võtsin asja äärmiselt tõsiselt. Organistik oli ema. Ta mängis ka meie kodustes palvetundides, mida mingi tähtpäeva sildi all võis isegi sügaval nõukogude ajal täiesti vabalt korraldada.

Suured eeskujud

Kodus peetud palvetundide tõttu puutusin lähemalt kokku pastoritega. Õppisin neile juba siis aukartuses alt üles vaatama. Isa oli pisut auahne mees, kes armastas ikka külla kutsuda rohkem tuntud vaimulikke. Kõige eredamad mälestused on legendaarsest Harri Haamerist, kes oskas laste ja noortega väga vahetult suhelda. Eriliselt meenuvad veel minu ristija ja ristiaisa Gustav Maarand, kes alati nakatas rahvast hoogsalt

lauluga, samuti Agu Põld, Ferdinand Uuspõld, Paul Uibopuu ja mitmed teised. Ka kohaliku õpetaja Evald Saagiga sain lähemalt tuttavaks just meie koduses ringis. Saag, kelle mõned värvikad jutlused on mul lapsepõlvest siiani meeles, võlus lisaks tarkusele ka erilise lihtsusega. Keskkooliajal hakkasin külastama professor Elmar Salumaad Saarde pastoraadis Kilingi-Nõmmel. Tema tuba oli alati täis noori inimesi.

Olin lapsena õppinud koduõpetajate käe all ka pisut klaverit. Omandatud kasinaid oskusi sain edendada keskkooliajal kirikutes jumalateenistustel orelit mängides. See pakkus suurt rahuldust, kuid oli ka vajalikuks materiaalseks toeks. Isa suri, kui olin 9.klassis, ning emal polnud seejärel mingit kindlat sissetulekut. 1970-ndatel oli EELK-s organistidest suurem puudus kui pastoritest. Vanem vend Kaljugi sattus töötama kogudustes, kus alalist organisti polnud. Tänu temale sai tundma õpitud paljusid Eestimaa põnevaid kohti. Kõige pikemat aega olen ma orelimängijana olnud seotud Häädemeeste ja Treimani kogudusega - algul koos õpetaja Villu Jürjo, hiljem ka Reet Mägediga. Olen jumalateenistusi mänginud peaaegu poolesajast Eestimaa kirikus.

Elluastumine

Keskkooli lõpetasin 1975 ning samal suvel olin Pärnu Eliisabeti kirikus leeris. Kooliajal olin enam-vähem keskmine õpilane, kõige nõrgemad olid reaalsed. Elukutse valikul oli üheks võimalikuks väljakutseks ka vaimulikuamet, kuid ma ei pidanud õigeks sellele põllule kohe pärast keskkooli ja vähese elukogemusega minna. Osalt selletõttu, et tahtsin vältida oma venna vigu, kes oli liiga vara kirikutööle läinud, osalt ka seepärast, et pastori ameti suhtes oli mul endiselt väga suur respekt. Valisin tollase Tallinna polütehnilise instituudi majandusteaduskonnas kõige humanitaarsema, tööstuse planeerimise eriala. Kuigi lõpetasin kooli, sai peatselt selgeks, et majandus ei ole ala, mis pakuks mulle täit rahuldust.

Pärast kohustuslikku sõjaväeteenistust sain tööle Tallinna Püha Vaimu koguduse kantseleisse, kus õpetajaks oli Jaan Kiivit. Ühtlasi alustasin õpinguid Usuteaduse Instituudis. Kuid juba enne, kui ma jõudsin saada kätte oma õpinguraamatu, kutsus Tiit Salumäe mind Haapsalu ja Ridala kogudusse endale appi, sest tema teenida oli tollal ka ingeri kogudus Leningradi lähedal Puškinis. Et vaimulike nappus oli 1980-ndatel üpris suur, hakati neid õppijaid, kes õppejõudude arvates vähegi kaela kandsid, ordineerima aseõpetajateks ja saatma iseseisvalt kogudustesse. Ka minu jaoks tuli see ootamatult kiiresti.

Vaimulikus ametis

12.aprillil 1983 ordineeriti mind koos ametivendade Heino Nurga, Algur Kaerma ja Tõnu Linnasmäega peapiiskop Edgar Hargi poolt vaimulikuametisse. 15.juunist määras Konsistoorium mind Tallinna Kaarli koguduse I pihtkonna asetäitjaks õpetajaks, kus olin ametis pool kuud vähem kui 9 aastat. Lähim kaastööline ehk II pihtkonna õpetaja oli algul Edgar Vaikmäe, hiljem Einar Soone. Kaarlist sain väga hea kooli, eriti praktilise kogudusetöö alal. Suure töökoormuse ja pere loomise tõttu jäi õppimine vahepeal soiku, kuid lõpuks jõudsin ka sellega ühele poole ning ametiristi kandjaks sain kümme aastat tagasi.

Kuigi vaimulik on Jumala sulane ning kaasinimeste teenija alati ja kõikjal, eeldatakse ja oodatakse pastori puhul siiski ka seda, et ta peab olema koguduses hea peremees ja kindel juht. Minul tuli senisest teise õpetaja mugavast sulaserollist peremehe vastutusrikkasse ametisse asuda 1992.aasta 1.juunist, kui Konsistoorium määras mu praost Esra Rahula emerituuri siirdumise järel vabanenud Rapla koguduse õpetajaks ja Järvakandi koguduse hooldajaks.

Tagasi vaadates olen väga rahul ja õnnelik, et elu just nii on läinud. Paremat oleks patt tahtagi. Minu õnn on see, et ma ei ole kirikutööle tulnuna ise kuhugi läinud ega trüginud ja seetõttu pole mul võimalik ka midagi kahetseda. Õnneks ei ole ma enese juures täheldanud ka karjeristikalduvust. Enamik ühiskondlikke ülesandeid on lihtsalt sülle kukkunud.

Perekond

Olulisimaks pöördepunktiks inimese elus on abiellumine ja pere loomine. Anneliga saime tuttavaks Tallinna Püha Vaimu kiriku kammerkooris, kui ta oli veel keskkooliõpilane. Kord Võrumaal Pindi koguduses laulu- ja töölaagris olles kippus ta vabal ajal võrkpalli mängides mind kangesti palliga pommitama. Ju see oli omamoodi märguanne endast kaheksa aastat vanemale vallalisele vanapoisile. 26.novembril 1983 laulatas õpetaja Jaan Kiivit Tallinna Kaarli kirikus meie abielu.

Kuigi olin Eestimaa suurima koguduse õpetaja, elasime mitu aastat pisikeses toas Mustamäel töölisühiselamus, ja sedagi mitteametlikult. Tallinnas omaette korterit saada oli tollal üliharuldus. Kui 1986.aastal sündis poeg Jakob, saime elamise Anneli vanatädi juurde. Seal sündis 1989.aastal ka tütar Triin. Tänu Kaarli koguduse liikmete abile õnnestus 1990.aastal saada Lasnamäele kolmetoaline kooperatiivkorter.

Aasta pärast Raplasse määramist, 1993.aasta augustis kolisime Alus valminud ridaelamusse. Siin tekkis mul esimest korda pärast Pärnu isakodust lahkumist jälle tõeline kodutunne - vaatamata sellele, et tegemist on koguduse ametikorteriga. Mul on väga hea meel selle üle, et oleme saanud elada ja lapsed üles kasvatada kauni looduse keskel. Kivine linnakeskkond ei pakuks pooltki sellist elukvaliteeti.

Ma ei ole inimene, kes otsiks elus suuri muutusi. Pigem hindan stabiilsust. Mu senine elu on kulgenud kaheksateist aasta pikkuste tsükklitena. Esimene kuni keskkooli lõpuni möödus Pärnus. Järgmine niisama pikk, kuid kõige muutlikum eluperiood jäi Tallinna. Olen Jumalale tänulik, et enamik kolmandast, kõige küpsemast ja viljakamast osast minu elus on võinud kuuluda Raplale.

Minu 50. sünnipäeval 9. märtsil 2007 koos poeg Jakobi, abikaasa Anneli ja tütar Triinuga

„Elu on olnud armuline,“ ütleb Harri Õunapuu

2.veebbruaril sai Rapla koguduse nõukogu liige ja äsja kolmandat koosseisu Riigikogusse valitud poliitik ning kahekordne eksminister Harri Õunapuu 60-aastaseks. Kogenud teoinimesena on ta palju teinud koguduse majanduselu korraldamisel. Konsistorium andis talle EELK-le osutatud teenete eest aukirja.

Kust olete pärit ja milline oli Teie lapsepõlv?

Inimese elu lähtekoht on tema lastetuba, kodus valitsenud õhkkond. Olen sündinud Lõuna-Eestis Sangastes. Isa kuulus Saksa-poolel Eesti eest võidelnud Rebase-pataljoni ja minu kasvatus oli täiesti objektiivses vaimus sellest, mis maailmas toimub. Nõukogude võimu võttis isa kui väärnähtust ja paratamatust. Olen seda põhimõtet ka enda silme ees hoidnud. Tema suri 1978 ega näinud eesolevaid muutusi. Mina nägin ja kui see aeg oli kätte tulemas, oli minu kodusest kasvatuses kasu: mul ei tekkinud kahtlust, mis on õige. Paljud jäid rataste vahele, sest nõukogude ajal oli neil hulga lihtsam elada. Praegu on inimese omavastutus suurem.

Mulle on antud ettevõtlusvaimu ja see on lasknud elus aktiivselt osaleda. Mu põlvkonnal on haruldaselt vedanud: elu on olnud meile armuline, pakkudes võimalust kaasa teha niivõrd suurtes muutustes. Probleemide lahendamine võtab aega ja elu läheb paremaks, kahjuks on inimeste arusaamine väga visa järele tulema. Teistpidi on see ka mõistetav: oma riigi kodanikuks kasvamiseks kulub rohkem aega kui üks põlvkond.

Kuidas leidsite tee kirikusse?

Perestroika-ajal ja taasiseseisvumise alguses oli inimeste liitumine kirikuga täiesti massiline. Ka paljud minu sõpradest läksid kirikusse, lasid end ristida ja leeritada. Minul ei olnud tollal mingit vajadust teistega kaasa minna, vaid otse vastupidi: vaatasin sellele pisut võõristavalt, et kuidas nüüd äkki kõigile see hoog peale tuli. Mul läks veel kümme aastat, kui hakkas tekkima vajadus kiriku järele. Ükskord võtsin õpetajaga ühendust ja astusin leerikooli. See kogemus oli huvitav, sain väga palju targemaks. Olin seni teadnud pühakirjast väga vähe, nüüd sirvisin ja lugesin Piiblit teadlikult.

Algul käisin teenistustel iga kuu, nüüd jõuan harvem. Lähen siis, kui tuleb vajadus. Meie kirik on üks nendest, kellele võrdväärseid pole Eestimaal eriti vastu panna. Kui õpetaja tegi ettepaneku koguduse nõukogusse tulla ja mind sinna valiti, sain Rapla probleemide ja vajadustega rohkem kurssi. Olin mõni aeg isegi juhatuse liige.

Rapla kogudusel on vedanud inimestega, kes juhatuses olles suudavad tööpoolest olulisi asju korda saata. Pean silmas eelkõige juhatuse esimeest Raivo Ermi, kes on kulutanud sellele tööle palju aega ja energiat. Mina olen olnud nõuandjarollis – olen ju aastakümneid siinsamas elanud ning töötanud ja tunnen rahulolu, et olen lõpuks ka kirikuga seose loonud.

Meie kogudusel on vedanud õpetaja Mihkel Kukega ja minu puhul on olnud siduv jõud just tema. Rapla on üle riigi ja kaugemal kogunud laialdast tuntust kirikumuusika festivalidega. Nõukogu ning juhatusega tunneme

vastutust, et kirikuhoone saaks korda ning kauniks, sest ta on seda väärt.

On heameel, et mõni aasta tagasi leeritati Rapla kirikus mu noorem poeg Rainer koos tulevase kaasaga ja nad ristisid oma lapsed. Laulatus oli Järva-Madise kirikus. Ootan seda aega, et ka vanemal pojalt ja tema perelt tuleb kord samasugune vajadus.

Milleks veel aega jätkub?

Sõidan Tallinna vahet, jätkates nüüd kolmandat koosseisu Riigikogu liikmena. Eelmises koosseisus vahetasin erakonda: lahkusin Keskerakonnast ja astusin Reformierakonda. See oli minu kui inimese muutumise ja arenemise protsess. Ega ma Raplas Riigikogu töö kõrvalt praegu muud tee - kirik ongi see organisatsioon, kus ma suhteliselt korrapäraselt osalen.

Mul on ettevõtte, mille tegevusalad on kinnisvara

arendamine ja kruusa kaevandamine. Olen püüdnud kirikut nõu ja jõuga aidata majandusliku poole ülesehitamisel. Praegu tundub, et lähema viie aastaga saame niikaugemale, et rahamure, mis on kirikul läbi aegade olnud, peaks leevenduma talle kuuluvat maad välja rentides. Kirik saaks siis teha rahulikumalt seda tööd, mis ta tegema peab: see on teenimine.

Oma elus olen saavutanud selle, mida olen mõelnud: inimesel peab olema ühendus kirikuga. Mida kirik inimesele annab? - Annab rahu, tasakaalu ja tunnet, mida on raske sõnadega seletada ja võib-olla ei peagi seletama.

Kogu mu teadlik elu on olnud seotud Raplaga, kuid on hetki, kus seda sügavamalt tunnetad. Kaks aastat tagasi matsin ema ja möödunudsuvisel surnuaiapäeval kalmistu vanal osal ringi käies tajusin esimest korda: ma olen Rapla inimene! Nähes vähem või rohkem tuttavaid nimesid hauatähistel, kohates vastutulnuid, kellega teretasime või vestsime paar sõna juttu, tekkis omamoodi soe tunne – ma olen selle kogukonna liige.

Hõbehälne Emmi

Sellisenä tunti aastakümneid laulusolisti Emilie Karjust enamikus Eestimaal kogudustes. Rapla rahvas meenutab teda ka Enn Võrgu ajast meie kirikukoori juhi ja hääleseadjana ning õpetaja Evald Saagi teise abikaasana. 6.aprillil on Emilie Saag-Karjusel 90.sünniaastapäev. 17.septembril 1996 maeti ta Rapla kalmistule Masingute pere platsile.

Emilie sündis 1917.aastal Venemaal Tveri oblastis, kust pere revolutsiooni järel kodumaale naasis. Algul elati Narvas, hiljem Harju-Jaani kihelkonnas Jägalas, kus isa töötas sepana. Isa poolt oli Emilie pärit Liivide sugupuust. Ta oli nii kirjanik Juhani Liivi kui ka Rapla õpetaja Joosepi Liivi lähedane sugulane: nende täditütre pojatütar.

Kuna terve Karjuste pere oli musikaalne, määras see kaunihäälse Emilie tuleviku. Esimesed ülesastumised solistina olid tal 15-aastasena küla palvetundides, kuhu mindigi „suurte silmadega ja hästi ilusasti laulvat sepaplikat kuulama“. Vennastekoguduse vagadusest sai ta ellu kaasa lapselikult siira ja vahetu usu, milles ei olnud kunagi midagi võltsi ega teesklevat.

Et vanemad polnud just jõukal järjel, ei kulgenud ka Emilie tee diplomeeritud muusikuni kuigi libedalt. 1937.aastal võttis laulopedagoog Helmi Betlem 20-aastase Emilie enda juurde tasuta õppima ning varsti pandi ta juba oreli kõrvale laulma. Saksa-ajal õnnestus Emiliele saada ametlikult konservatooriumi üliõpilaseks, kus pärast Helmi Betlemi emigreerumist oli tema uueks lauluõpetajaks Linda Saul.

Konservatoorium õnnestus Emiliele lõpetada 1949 tänu Gustav Ernesaksa, Elsa Avessoni ja isegi Kaarel Irdi eestkostmisele, sest kirikulauljana oli tal uskliku „häviväärne“ silm küljes. „Meil Eestis ei olegi teist niisugust aldilauljat,“ oli Ird riigieksamikomisjoni esimehena Emilie esinemist kuuldes kõuehäälel kõigile pörutanud.

Aastatel 1952-62 oli Emilie Karjus Eesti Raadio segakoori solist ning 1962-72 sama koori hääleseadja. Samuti tegutses ta armastatud ansamblijuhina raadio lastelaulu stuudios. 1952.aastast töötas ta lisaks EELK Usuteaduse Instituudi juurde loodud kirikumuusika osakonnas. Kuna samal ajal käis Emilie kartmatult solistina laulmas jumalateenistustel enamikus Eestimaal kirikutes, oli ta Eesti Raadiost kui

Emilie Karjus ja Evald Saag abiellusid 1983

Emilie Karjus oma tuntuimas rollis - solistina laulmas Paide kirikus

ideoloogiaasutusest pidevas vallandamisohus. Õnneks sai ta seal siiski oma pensioni välja teenida.

40 aasta jooksul õpetas Emilie meie kiriku pastoritele ja organistidele-koorijuhtidele nii hääleseadet kui ka kõnetehnikat. Et enamik vanema ja keskmise põlvkonna vaimulikke oskab kantslist selgelt kõnelda ja altarist ilusasti laulda, on suures osas tema teene. Emilie armastas alati rõhutada, et kirikus ei ole tähtis ainult see, mida öeldakse, vaid ka vorm, kuidas seda tehakse. Teinekord pidi nii mõnigi jumalateenistuse „üle jala“ ära pidanud auväärne pastor alla neelama Emilie karmi kriitika.

Tegelikult oli Emilie väga sõbraliku ja seltsiva loomuga ning tal oli alati palju sõpru. Ka võõra seltskonnaga leidis ta kiiresti ühise jututeema, olles ise selle põhiline vedaja. Minu isiklikud mälestused Emiliest ulatuvad tagasi lapsepõlve. Kuna nad olid olnud mu emaga tuttavad juba noorest saadik, käis ta suviti sageli meil Pärnus külas ja teinekord peatus pikemaltki.

Alati leidis ta lastega hea kontakti. Tema nooruseunistus saada lasterikka pere emaks kahjuks ei täitunud, kuid enamiku Eesti pastori- ja köstriperede lapsed olid peaaegu nagu tema lapsed. Külas olles õpetas ta neile alati selgeks mõne laulu.

Pärast keskkooli Tallinna õppima asudes hakkasin käima eraviisil Emilie juures hääleseade tundides. Ta oli nagu tohter, kes oskas suurepäraselt paika panna inimese suu- ja ninakoopas lauluhäält tekitavad akustilised resonatorid, mis olid häälemurdega paratamatult rikki läinud. Hiljem vaimulikuametiks valmistudes oli mul vähemalt see eksam juba edukalt sooritatud.

Emilie üheks lemmikkohaks Eestimaal kujunes paljude aastate jooksul Rapla ja eriti Einu talu Raikkülas, kus Agnes Saag oli tema lähedasemaid sõpru. Agnes suri 1981.aasta suvel ning 1983.aasta alguses laulatas praost Robert Kannukene Keila kirikus Emilie Karjuse ja Evald Saagi abielu. Saag töötas siis veel Pärnus, kuid tühjaks jäänud Einu talus Lipal käidi üpris tihti.

Kui ma 1992 Raplasse õpetajaks tuln, oli Saag juba jäänud pensionile ja lõplikult Tallinna asunud. Kuni neil tervis lubas, võtsin südameasjaks oma õpetajaid nii sageli kui võimalik Tallinna ja Raikküla vahet sõidutada.

Mihkel Kukk

Jaan Lange

2.märtsil möödus 105 aastat kauaaegse Rapla koguduse juhatuse esimehe Jaan Lange (1902-1984) sünnist. Paljud nõukogude ajal koguduste elus vastutusriikast rolli kandnud mehed olid tavaliselt vennastekoguduse usulise taustaga. Õpetaja ülesandel tegid nad oma piirkonnas ka koduseid talitusi, nagu laste ristimine ja surnute ärasaatmine.

Kodu ja pere

Jaan Lange oli pärit Jalase külast Otsa talust. Tema isa Tõnis Lumberg sai Kuusiku mõisnikult Lilienfeldilt endale ka mõisale võlgu jäänud Tänavotsa talu. Nii oli Otsa enamikust Jalase küla taludest pisut suurem. Leenu ja Tõnis Lumbergile sündis seitse last, kellest Jaan oli vanim. Lisaks olid peres veel Rudolf (1903-1992), Hilda (1905-1992), Elvine (1908-1975), Leida (1915), Albert (1918-1943) ja Paul (1923-1946). Ema suri pärast viimase lapse sündimist 43-aastasena tiisikusse ning isa abiellus veel ka teist korda. Isa Tõnis suri 1937.

Jaan abiellus 23.juunil 1929 Elvine Magdalena Pädamiga, kes oli pärit Jalase külast Tammilt. Jaanile ja Elvinele sündis neli last. Vanim tütar Milvi suri 15 aasta vanuses, teine tütar Mari elas ainult paar kuud. Poeg Avo (1938-1995) perest elavad Tallinnas Hiitul abikaasa Leida ja filoloogiadoktorist tütar Anne oma perega. Raplas elab noorim tütar Ülle Palts (1946) abikaasa Üloga. Nende vanem poeg Janno taastab oma perega 1992.aastal mahapõlenud Otsa talu Jalasel, noorem poeg Kaido elab perega Tallinnas.

Lumberg-Lumiste-Lange

Massilisel nimede eestistamise ajal aastatel 1936-37 muutis enamik Lumberge oma nime Lumisteks, ainult Rudolf võttis perekonnanimeks Lume. Jaan pere vanima lapsena oli läinud pärast abiellumist elama Tallinna ema venna Kaarli juurde. Kuna onu Kaarilil ja onunaisel Jevdokial Langel lapsi ei olnud, adopteeriti Jaan Tallinna ringkonnakohtu tsiviilosakonna määrusega 16.oktoobril 1940 nende lihaseks lapseks, kelle uueks perekonnanimeks sai Lange.

Jaan õppis Tallinnas autojuhiks ning töötas põhiliselt taksojuhina. Mõnda aega oli ta restorani Kuldlövi peremehe

Otsa pere lapsed: ees Leida, Hilda ja Elvine; taga Jaan, Paul, Rudolf ja Albert

autojuht. Sageli tuli tal isegi välismaalastest kliente sõidutada ja viia neid Eestimaa looduskaunitesse kohtadesse. Jaanil oli juba siis isiklik Mercedes, mille ostmiseks ta võttis laenu ja oma osaga aitas ka onu Kaarel.

Tagasi Otsal

Pärast 1944.aasta märtsipommitamist tulid nad perega tagasi Jalasele. Jaan töötas aastaid kolhoosis autojuhina ning abikaasa Elvine vasikatalitajana ja hiljem põllutöölisena. Kabalas asunud Lenini kolhoosi legendaarse esimehe Harald Olbrei ajal oli nende majandil Tallinnas isegi oma pood.

Kuna Jaan oli usklik ja usaldusväärne mees, oli tema ülesanne viia kord nädalas oma suure masinaga Tallinna müügile liha, sülti ja muud toidukraami. Et ta ei peaks tühjal tagasi tulema, andsid Jalase inimesed talle alati kaasa nimekirja, mida nad pealinna poest vajasisid, olgu toit, tööriistad või muud. Tütar Ülle sõnul oli nende rehetuba siis alati nagu suur laoplatz, kus ema oli kogu kraami külainimestele laialijagaja.

Juhatuse esimees

Usklikuks oli Jaan saanud juba nooremas eas, kuid tema aktiivsem periood vaimulikul tööpõllul jäi rohkem elu teise poole. Ka nooremast vennast Rudolfist sai tuntud ja aktiivne „lugija“, keda alati vajati sealkandis vaimulike talituste korraldajana.

1961 võttis Jaan oma venna Rudolfi käest üle Rapla koguduse juhatuse esimehe auväärse ja vastutusriikka ameti. Rudolf Lume oli selles ametis olnud kümme aastat. Juhatuse esimees oli ühiskondlik amet, mida Jaan tegi südamega ja suure kohusetundega 23 aastat kuni surmani.

Praost Esra Rahula, kelle ajal Jaan Lange põhiliselt esimeheametit pidas, hindab tema tegevust kirikule raskel ajal väga kõrgelt. Ta oli koostööaldis ja koguduse poolt armastatud inimene.

Ka oli Jaan Lange pisut laiema silmaringiga ja rohkem ellu avatud kui enamik vennastekoguduse liikmeid. Seetõttu leidis ta hea kontaksti ka kirikusse mittekuulvate inimestega ega kippunud neid alati „pöörama“.

Jaan oma Mercedesega 1937. aasta esimesel nelipühäl Pärnus

Koduses palvetunnis istuvad kõrvuti Jaan Lange, õpetaja Evald Saag ja Mart Sersant

Kohalik võim suhtles nõukogude ajal kogudusega mitte õpetaja, kui kultusteenriga, vaid kiriku kasutuslepingule allakirjutanute ehk nn *dvadsadka* poolt valitud juhatuse ja selle esimehe kaudu. Seega pidi neil inimestel olema autoriteeti koguduses ja usaldusväarsust ka riigi silmis.

Esmalt Jumala riik

Pärast Rapla vennastekoguduse palvemaja sulgemist 1963.aastal peeti palvetunde kirikus alati pärast pühapäevast jumalateenistust. Kõige sagedasemad

kõnelejad olid seal vennad Jaan ja Rudolf. Neile lisandusid Mart Sersant ja Arthur Lainelo. Kui nädalavahetusel oligi Otsal külalisi, siis kunagi ei jäänud Jaan pühapäeviti kirikusse tulemata.

Vana tava kohaselt olid Raplas kuu viimane pühapäev ja suurte pühade teised pühad köstripühad, sest õpetaja oli siis Järvakandi Peetri kirikus. Kui viimane köster ja surnuaiavaht Rudolf Roosimaa 1969. aastal ootamatult suri, võttis Jaan Lange endale ka selle ülesande.

Et nõukogude ajal ei tohtinud niisama koduseid palvetunde korraldada, leiti selleks alati mingi põhjus. Külalisraamatust, mida Rapla kogudus oli Jaanile 70.sünnipäevaks kinkinud, võib lugeda, kui palju külalisi, sealhulgas ka pastoreid on käinud Otsa talus tähtpäevadel peetud palvetundides. Samuti on Jaan pannud sinna kirja oma külaskäigud Eestimaa teistesse kirikutesse ja palvemajadesse.

Mina mäletan Jaan Langet oma lapsepõlvest, kui nad ühekorra teise Rapla venna Arthur Laineloga tulid Varbla koguduse Kulli palvemajast ja jäid meile Pärnusse ööbima, et järgmisel hommikul Raplasse edasi sõita.

Jaan Lange kutsuti igavesse kodusse 11.jaanuaril 1984.aastal ja maeti Rapla kalmistule 17.jaanuaril. Abikaasa Elvine tuli varsti pärast seda Raplasse tütre juurde ning tema eluküünal kustus vaikselt 16.mail 1989.

Mihkel Kukk

Elvine ja Jaan Lange kuldpulmapäeval, 23. juunil 1979 Rapla kirikus. Vasakult pojatütred Riina ja Anne, pojanaine Leida, praost Esra Rahula, poeg Avo, Elvine, Jaan, tütremees Ülo ja tütar Ülle ning ees tütrepojad Janno ja Kaido

Kaks korda külmal maal

Paastumaarjapäeval 1949 algas rohkem kui 20 000 eestlasel teekond Siberisse. Raplas elavad õed Maie-Liis Muudi ja Eve-Malle Arakas viidi sellel päeval teist korda priiküüdiga külmale maale. Oma vanemate, Rapla vallavanema Oskar Leinsalu ja tema abikaasa Alice-Julie elust ja saatusest pärast 1941.aasta küüditamist kirjutas Eve-Malle möödunud suvel Rapla koguduse lehes nr 3(24). Käesolevas kirjutab ta pikemalt nende teistkordsest väljasaatmisest.

Tagasi kodus

Pärast ema surma 1942.aasta kevadel Kirovi oblasti Nagorski rajoonis jäime õega kahekesi. Maie oli siis viiene, mina nelja-aastane. Meie isa oli samal kevadtalvel Sverdlovski oblastis maha lastud. Õnneks võttis meid oma hoole alla Saaremaalt pärit saatusekaaslane Anette, kes mõni kuu tagasi oli matnud oma tütre. Ta hoidis ja armastas meid nagu oma lapsi.

1946 tuli seadus, mis lubas meil, vanemateta lastel oma koju tagasi minna. Pisarsilmil saatis tädi Anette meid Kirovi lastekodusse, kuhu oli kokku kogutud grupp eesti lapsi – kõik alla kümne aastased. Algul sõitsime Leningradi, sealt edasi Tallinna. Esmalt viidi meid jaotuspunkti Kreuksi tänaval, kus meil aeti pead paljaks, sai saunas käia ja anti mingid riided selga. Sinna tulid lastele järele nende omaksed – nii ka meile.

Isa vend Villem Põdra viis meid koju Kumma külla Palgile. Pärast meie pere küüditamist olid nad abikaasa Mariega asunud sinna elama. Neil endil lapsi ei olnud. Terve suve pidime sooja piima jooma ja vitamiine sööma ning koolimineku ajaks nägime vist juba lastemoodi välja. Maie oli saanud Venemaal koolis käia, kuid minul polnud seal midagi selga-jalga panna ja nii läksin alles siin kaheksa aastasena esimesse klassi. Õpetajad ning kaasõpilased suhtusid meisse väga hästi ning koolis käia oli tore. Nüüd oli meil jälle kodu, olime hoitud ja kaitstud. Ent kui kauaks? Ilusasti alanud kooliaeg katkes paastukuul 1949.

Teist korda küüditatud

Oli 25.märtsi varahommik ja koolivaheaeg. Me õega alles magasime, kui onu tuli kiiruga kambrisse ja käskis meid riidesse panna ning minna Väljatoale, kus elas üks isa vendadest. Onu ei jõudnud veel õieti lõpetada, kui ta rehetuppa kamandati. Mõistsime, et on juhtunud midagi halba. Olime kähku riides ning järgnesime onule. Toas olid võõrad püssidega mehed ja onu istus pingil, käed selja taga. Tädi käskis meid ära minna, kuid püssimees tõkestas tee. Tekkis sõnavahetus nende ülemusega, sest onu püüdis selgeks teha, et me ei ole tema lapsed ja neil ei ole õigust meid ära viia. Meie dokumendid olid toas lauashtlis, ent kui üritasin neid tooma minna, lükkas püssimees mu kõrvale ja käratas: “Te olete määratud väljasaatmisele kõik – kogu perega!”

Pool tundi anti aega, et võtta kaasa riideid ja toitu. Meie aitasime tädil kättejuhtuvaid asju kotti toppida. Püssimehe saatel haarasime sahvrist leiba ja muud toidukraami ning sidusime kompsu. Aida juurde ei usaldatud meid lasta. Kui õue läksime, nägime eemal seisvas veoautot ja selle peal kaht meie küla perekonda. Lähimad naabrid olid auto

Õed Malle ja Maie Siberis aastal 1956

juures. Naised pühkisid silmi ega suutnud mõista, miks meid õega uuesti ära viiakse.

Esialgu läks sõit Rapla vallamajja, kus oli juba ees teisi ümberkaudseid peresid. Olime kõik ühes suuremas ruumis oma kimpsude-kompsudega. Kogu päev toodi inimesi juurde. Püssimeeste valvsa pilgu all olime ka siis, kui tuli kempu minna. Öösel magasime põrandal. Ka järgmisel päeval toodi inimesi juurde: vanu ja lapsi ilma vanemateta, mõni pereisa raudus kätega. Siis olime jälle autokastis ja sõit läks Keila poole.

Loomavagunites „helgesse tulevikku“

Keila jaamas seisid suured loomavagunid trellitatud uste ja aknaluukidega. Vagunis olid mõlemal pool kahekordsed narid. Meie saime kohad ülemisele, kuhu tuli aknapiludest veidi valgust. Vanemad inimesed jäid alumistele naridele. Kui vagun täis sai, lükati ukсед kolinaga kinni, riivid ja lukud suleti. Valitses täielik pimedus. Varsti urgitsesid mehed aknapraod lahti ja nii sai piiluda, mis väljas toimub. Inimesi toodi aina juurde ja lõpuks selgus, et selles ešelonis oli 42 vagunit. Loendasime neid hiljem Venemaa avarustel, kus raudtee tegi käänakuid.

Peatusi tehti inimtühjades kohtades, kus lubati raudteetammi ääres pissile – ikka valvuri valvsa silma all. Pärast tuli rivistuda vaguni kõrvale loenduseks. Kord ootasime tükk aega rivis, aga vagunisse ei lastud, sest üks inimene oli puudu. Alles mõne aja pärast taibati vagunist otsida ja sealt leiti surnud vanamemm.

Olime teel olnud juba üle nädala. Meie vagunis oli ka üks ema nelja väikese lapsega. Ei olnud enam süüagi, aga õnneks leidsid ka neid, kes oskasid hea naljaga inimesi naerma ajada ja panna hetkekski unustama kogu seda õudust. Meie, lapsed, ei teadnud muredest midagi, olime hooldatud ja ka söönud. Ühel päeval levis kuuldu, et lastele antakse sooja toitu. Vagunisse toodi veega keedetud mannat. Mäletan, et vanemad inimesed kirtsutasid nina – niisugune hall plõga. Meie sõime ja see isegi maitses.

Oli juba aprilli keskpaik, seljataha jäid Uuralid ja vanemad inimesed rääkisid, et ka lihavõttepühad on möödas. Siis ühel päeval tuli pikem peatus ja levis kuuldu, et vaguneid haagitakse lahti. Osa eestlasi jäigi Omski oblastisse. Meie teekond aga jätkus üksluisel maastikul. Aeg-ajalt sõitsime üle pikkade jõesildade ja seejärel tuli jälle hall ja masendav ümbrus üksikute majakobaratega keset lagendikku, kuni lõpuks saabusime suurte kivihoonete ja suitsevate

korstnatega linna. Jaamahoonest möödudes lugesime: Novosibirsk. Ühes järjekordses peatuses anti käsk kompsud kokku korjata ja vagunist välja tulla. Olime Tšerepanovi jaamas, kus ootasid veoautod, et viia meid edasi Siberi avarustele.

Orjaturg ja Siberi muldonnid

Teid pole Siberis ollagi ning pealegi oli kevadine lumesulamise aeg. Pikk loksumine ja rappumine mööda auke oli lastele omaette elamuski. Rajoonikeskuses pandi meid maha keset lumist väljakut, mida nimetati staadioniks. Kolhoosiesimehed ja sovhoosidirektorid olid tulnud sellele orjaturule valima endale tööpõudu. Kui kõik olid üle vaadatud, tehti esimene valik peredest, kus oli noori ja meesterahvaid. Väikeste laste ja vanadega pered pidid kaua oma järke ootama. Järgmisel hommikul tuli linttraktor suure puudeveoreega, kuhu meid pandi oma kompsudega. Minekuga oli kiire, sest pidime ületama jõe, mille jääd kattis kohati juba vesi.

Lõpuks olime kohal. Kõrgel mäekünkal olid vaid muldonnid, milles mõlemal pool seinad kahekordsed narid. Selline oli meie „kodu“. Täiskasvanud pidid kohe tööle minema. Paljud üksi olevad vanainimesed surid, aga mätta neid ei saanud, sest maa oli veel külmunud. Meid värvati kolhoosi, mis oli väike mahajäänud majand lagunenud hüttidega kahel pool mäeveerul, mida läbis kiirevooluline oja. Eesti peresid oli kümne ringis.

Kohalikud elasid ääretult vaeselt, neil polnud õieti riideidki peale vatipükste ja -jope ning lubjaviltide. Meid vaatasid nad kui imeloomi. Kel oli suurem elamine, pidi enda katuse alla võtma eesti pere. Kuna kolhoos oli vaene, olid inimesed sealt lahkunud paremaid elutingimusi otsima ja nii seisid mõned hütid tühjana. Ühte sellisesse majutaski end kolm eesti peret, meie sealhulgas. Oli tuba ja suur vene ahi. Onu tegi kaselattidest narid, mingi laua ja pingi. Ühe talve elasime seal kuidagiviisi üle. Öösel külmus vesi ämbris ja seinad olid kaetud paksu härmatisega.

Esimene aasta oli raske. Mäletan, et hulkusin mööda mäeveeru ja kogu aeg mõtlesin, kuidas leiaks midagi söödavat. Oli kohutav nälgjatunne. Hiljem sai juba marju korjata ja Eestist tuli pakke. Esimene aasta polnud meil kartulimaad, aga kohalikud kartulist elasidki. Pidime oma vähesed riidetükid kartuli ja piima vastu vahetama. Hiljem ostime kahe pere peale korralikuma maja, kus oli vähemalt kaks ruumi. Meie saime väiksema toa ning onu meisterdas sinna ahju ja eraldi välisukse. Neljandiku ruumist võttiski ahi, kahel pool seinad olid magamisnarid ja üle jäi ainult kitsuke osa laua ja pingi jaoks. Hiljem, kui sai loomad muretsetud, tuli talvel vasikas seniks tuppa tuua, kuni õues soojemaks läks. Kanad olid kogu talve pingi all puust võre taga.

„Õitsev“ kolhoosikord

Küla oli pärast sõda meestest tühi. Allesolevad paar joodikut olid pandud tähtsamateks ülemusteks – brigadirideks kas põllul või laudas. Hommikul käis ülemus iga pere akna all ja karjus kõva häälega, et inimesed tööle tuleksid. Koguneti talli juurde, kus jagati kohustused: kes pidi minema härgadega heinu vedama, kes metsast küttepuid tooma. Küttepuid seal pikemaks ajaks ei varutud – kui olid otsas, tuli minna metsa, puu lumest välja rookida, maha saagida ja

kohale vedada. Siberi talved olid sügava lumega. Vahel tuli härjale rada ette trampida, sest teid seal ei olnud. Meie, eestlased, varusime suvel talvekütuse valmis. Lõpuks leidsid ka venelased, et nii on mugavam.

Algul tuli kõik põllutööd teha käsitsi, traktoriga ainult künti ja külvati vili. Lapsed ja naised kõplasi põllul ohakaid ja panid labidaga kartuleid maha. Suvel oli suurem töö heinategu. Niideti käsitsi, rohi aga oli kasvanud vägev – kuni rinnuni. Heina tehti sügiseni, ent ikka oli kevadeks loomasööt otsas ja nälginud veised aeti juba lumega välja, kui mäekungas päikese käes paljaks läks.

Lapsed pidid härgadega heina kokku vedama. Suved olid kuumad ja parmud-sääsed tahtsid ära süüa. Kui midu viitsis härg vaevu liikuda ja oli ääretult tuim loom, siis heinaveol võis ta kiilide kartuses koos oma väikese ratsanikuga ootamatult tormata põõsarägastikku. Heinakuhjad tehti kõrgemale mäeveerule, et talvel need ikka üles leiaks, sest lumi mattis kõik kinni. Hommikul pimedas mindi sööda järele mitme härjareega ja alles õhtul hilja jõuti koormatega tagasi, ja nii päevast päeva ilmale vaatamata.

Tädi oli farmis loomatalitaja. Lauda moodustasid vitstest punutud põhutäitega seinad ning mätastest katus. Need pikad „laudad“ ehitati orgu jõe lähemale, sest loomad lasti päeval sinna jooma. Joomisaugud tuli igal hommikul kirvega lahti raiuda. Kevadel oli lauda ümbrus nagu porimülgas. Kui loomatoit otsa lõppes, söödi ära seinad, jäid ainult vitsaraod. Siis kamandati metsa kuuseoksi söödaks tooma. Hiljem kolhoosid ühinesid ja meie lauta toodi lambad. Kari oli suur – üle viiesaja looma. Neid tuli karjatada, sööta-joota ja paar korda aastas üle lugeda. Niitmisel oli abiks rohkem inimesi.

Võõrkeelne kool

Külas oli neljaklassiline kool ühe klassiruumiga. Minul jäi siin Eestis kolmas klass pooleli ja esimesel Siberi-aastal me enam kooli ei jõudnud. Sügisel otsustasin minna neljandasse klassi, sest arvasin, et oskan piisavalt vene keelt. Koolis aga ei osanud esimene aasta midagi, ainult istusime ja kuulasime. Tuli jääda klassikursust kordama. Järgmine aasta hakkas õppimine juba tasapisi minema. Sain vene keele selgeks, kuigi kirjutamine ei läinud veel hästi. Lõpetasin kevadel klassi ja sain õpetajalt kiita tubli töö eest.

Izõraki 7-kl. kooli 6. klassis aastal 1953 õppis neli eesti tüdrukut, Malle viimases reas paremalt teine

Viendasse klassi tuli juba minna 5-6 km kaugusele. Kohtusin seal kolme eesti tüdrukuga, kellega hakkasime õppima ühes klassis ja jäime kokku veel mitmeks aastaks. Olime kogu kooliaja parimad õpilased klassis ja õpetajad seadsid meid tihti venelastele eeskujuks – ka kirjandite kirjutamisel. Sügisel ja kevadel käisime seda teed iga päev jalgsi, talvel aga pidime internaati jääma.

Toidumoona tõi iga laps kotiga seljas kaasa, ainult kartulid olid toodud juba varem hobusega. Moonakotis olid leib, külmutatud piim kaussides, mõnel ehk ka võid või tükk rasva, venelastel pelmeenid. Meil algul liha ega võid küll ei olnud. Põhiline toit, mida sai kokalt küsida, oli *kartoška plastikami* ehk vees keedetud kartuliviilud. Igal lapsel oli kodunt kaasatoodud alumiiniumkauss või -pott. Piima tõime hommikul tuppa sulama toodud ja küll maitses see hästi pärast koolipäeva koos leiva ja sooja kartuliga!

Ootasin alati nädalalõppu: siis pääses koju ja ehk oli tulnud kiri kodumaalt ja vahel ka pakk – milline õnn ja kui põnev! Pärast sõda oli onu istutanud aeda palju noori õunapuid. Vahel arutasime, kas need juba kannavad esimesi õunu. Unistasin, et pakis oleks üksainuski õun, aga mulle tehti selgeks, et pakk on teel paar-kolm nädalat ja kui ükskord kohale jõuab, pole õun enam õuna moodigi.

Eestlaste murdumatu vaim

Meie külas oli palju noori ja eestlased ehtasid sepapaja juurde platsile suure kiige, kus hakkasid ka naaberküla eestlased koos käima. Tehti jaanituld, mängiti ja tantsiti. Talvel kogunesime ühe eestlanna tarre, kes õpetas meile jõululaule. Koolis läks mul hästi ja tundsin õppimisest rõõmu. Lugesin palju vene kirjandust. Minul põles ikka veel tattnina ahjunurgal, kui teised ammu magasid. Seisin seal ja aina lugesin, kuigi vahepeal tädi küsis, millal ma ometi magama lähen.

Hästi on meeles 1953.aasta märtsi algus, kui suri „suur isa Stalin“. Kõik nutsid – nii õpetajad kui ka õpilased. Me pidime kõvasti pingutama, et teha tõsine nägu. Koolist anti vaba päev ja meile saadeti üks eestlane hobusega järele. Kui küla piiridest välja saime, juubeldasime kõva häälega, nii et ümbrus kajas.

Sõbralik klass ja mõistev õpetaja

Lõpetasin 7-klassilise kooli 1954 ja kogu pere ühine otsus oli, et lähen õppima Masljaninski keskkooli. See asus meist enam kui 40 km kaugusel. Sügisel aeti õpilased kolhoosidesse kartuleid võtma. Põllud olid nii suured, et lõppu polnud nähagi. Töötasime käsitsi. Selle aja sees jõudis maa külmuda, rääkimata kartulist. Alles talve saabumisel saime sealt tulema ja võis alata õppetöö.

Ühel päeval tuli klassijuhataja minu juurde ja teatas, et onu on surnud. Ta lubas mind kohe koju minna, kuid manitses, et ma ikka kindlasti tuleksin kooli tagasi. Sain mingi veoauto peale, mis sõitis naaberkülla. Olin üksinda veoautokastis ja nutsin kogu tee. Alles nädal tagasi olime võtnud perega oma maalapilt kartuleid ja onu tassis kotte keldrisse. Ma ei osanud tollal aimata, kui haige võis ta olla. Tundsin end süüdlasena, et olin tegelnud ainult oma asjade ja kooliga ega mõelnud, kui raske on teistel muretseda kooliraha. Sel ajal oli keskkoolides õppemaks ja ka korteri eest tuli tasuda.

Onu olid tulnud ära saatma kõik meie küla eestlased ja naaberküla tuttavad. Kuigi meil ühtki vaimulikku ei olnud, luges Jumala sõna onu hea sõber, kes oli Siberis matnud mitut eestlast. Surnuaeda venelastel seal ei olnud, maeti lihtsalt küla lähedale kasetukka. Onu sai endale ilusa valge kasepuust risti ja hauale tehti aed ümber, et loomad seal ei tallaks.

Mina läksin kooli tagasi, sest see oli olnud onu soov. Mind võeti väga sõbralikult vastu. Sain õppemaksust vabastuse – klassijuhataja oli seda asja ajanud. Meil oli väga tubli klass, lõpetasime kõik heade hinnetega ja järgmisel aastal võisime jätkata üheksandas. Meie klassis oli üks tark poiss. Kord ajalootunnis rääkis õpetaja, kuidas vene väed tulid Eestisse ja Baltikumi. See poiss küsis: „Aga mis õigusega nad läksid teise riiki?“ Õpetaja pörutas tigidalt: „Sina ole vait, sinult ei küsita!“

Sunnitööähvardus põgenemiskatse eest

Ühel päeval kutsuti mind miilitsaülema juurde, kus pidin andma allkirja paberile, et olen saadetud eluks ajaks asumisele ilma mingi õigusega oma kodukohta tagasi pöörduda. Kui antud kohast omavoliliselt põgenen, määrab kohus mulle 20 aastat sunnitööd. Allkirja andsin 20.oktoobril 1953 – päev enne oma 16.sünnipäeva!

Sellest ajast alates pidin iga kuu tõendama, et pole kuhugi põgenenud. Kooliajal läksime komandantuuri allkirja andma ikka neljakesi koos. Meie meelest oli see totter

President Lennart Meri annab 12. juunil 2001 Märjamaa lauluväljakul Mallele ja Maiele Murtud rukkilille märgi

comejant ja ajas muigama, aga ülemus oli pagunitega ning kole tähtis.

Juba oli ka kuulda, et vangid vabanesid ja nõudsid oma perekondi tagasi. Mõned tulid pärast karistuse kandmist Siberisse oma perekonna juurde, aga see algas alles aastal 1957. Sinna oli veel palju aega, kuid me kõik ootasime, millal saame jälle Eestisse. Seni tuli tööd teha. Suviti olin lambakarjas ja aitasin tädi. Karjas oli vahel üsna mõnus. Kui loomad puhkasid, sai joonistada ja raamatuid lugeda.

Kui ma viimases klassis pärast talvevaheaega kooli tulin, avastasin, et teised eesti tüdrukud olid kadunud. Tundsin end üksinda väga õnnetuna. Nad saatsid mulle kirja, et jätkavad õppimist Tallinnas vene koolis. Nemad olid vabad! Küll oleks tahtnud nendega koos olla, kuid vaatamata mitmele palvekirjale Moskvasse ja Eestisse ei olnud meil veel vabanemisluba.

Koduigatsus andis tegutsemisjulguse

Kooli lõpetasin ühe parimana ja mul oli kindel kavatsus

minna Novosibirski pedagoogilisse instituuti. Eksamid tegin hästi, kuid sisse ma ei saanud, sest õppima võeti neid, kellel oli kolm aastat tööstaaži. Vahepeal oli küla eestlastest päris tühjaks jäänud. Kui kuulsin, et naaberkülüst läheb üks perekond kodumaale, otsustasin nendega kaasa minna.

Oli 1958. aasta kevad. Ei olnud mul mingit dokumenti, läksin ainult hea õnne peale. Õnne oli tõesti: ei tulnud ühtki kontrolli ja mõne päeva pärast olin Tallinnas. Varsti tulid ka teised Siberist tagasi ja töid kaasa minu vabastamise tõendi. Olime olnud juba pool aastat vabad, kuid võimud ei kiirustanud sellest teatamisega.

Tallinnas lõpetasin pedagoogilise kooli ja sain lasteaia kasvatajaks. Käisin kunstiinstituudi katsetel, kuid sinna polnud mul piisavalt töid esitada ja tuli lõpuks hakata iseseisvalt leiba teenima. Tänu Jumalale, et saan elada vaba inimesena vabal maal, millest neil süngetil aastatel võisin ainult unistada!

Eve-Malle Arakas

Omskinurk

Hannu, Liliann, Hanna ja Miriam Keskinen

EELK Rapla kogudus on üks misjonäride tugikogudusi Eestis

Värskaid Omski-uudiseid:

- Märtsi algul käis meil külas misjoniorganisatsiooni SEKL (Suomen Evankelisluterilainen Kansanlähetyt) Eesti, Venemaa ja Ida-Euroopa koordinaator Tapani Kaitainen.
- 21. märtsil lõppes misjonäride aastakoosolek.
- Praeguste plaanide kohaselt tuleme suvel, täpsemalt juuli keskel, aastaks Soome. Siis käime tihemini ka Eestis ning ka kogudustes, kui kutsutakse.
- Noored peavad paari nädala pärast esimese ööbimisega kahepäevase laagri. Peakorraldaja on Kai Lappalainen.
- Aprilli lõpus-mai alguses on noored Krasnojarski krais misjonireisil.
- Pühapäevakool on praegu kevadel eriti kokku kuivanud: osalevad ainult Saarte lapsed.
- Kogudusekodu remont edeneb jõudsasti. Vahetatakse radiaatoreid ja see pool, kus jumalateenistusi ei peeta, on varsti valmis siseviimistluseks. Ülestõusmispühadeni koguneme veel vanas kohas, siis kolivad jumalateenistused ajutiselt ilmselt Saarte poole koju.

Misjonäride kontaktandmed:

Tavapost: Liliann, Hannu, Hanna ja Miriam Keskinen, POBox 8508, 644070 Omsk, RUSSIA

E-post: liliann.keskinen@eelk.ee

Kirik põhiliselt eestlastega asustatud Ülem-Suetuki külas Siberis

Ülem-Suetuki küla koolimaja

Telefon: 00-7-3812-325-868,
 mobiil: 00-7-3812-903-982-0465
 Skype: omskinkeskiset

*Toimetab Annika Kilgi,
 koguduse misjonisekretär*

Talvisest Eestist kevadisse Sitsiiliasse

Sitsiilia on Vahemere suurim saar ja pisut suurem kui pool Eestit. Selles Itaalia lõunapoolseimas maakonnas asub üllatuslikult 70% kogu riigi vaatamisväärsustest. Keset külma veebruari läksid meie koguduse liikmed Milvi ja Riho Reier sinna eelkõige selleks, et värskete vanavanematena näha oma keskmise tütre Maili ja tema elukaaslase Giuseppe 1.veebruaril sündinud poega Danieli. Jutustab Milvi:

„Alustasime sõitu 15.veebruari hommikul marsruudil Tallinn - London – Milaano – Catania. Igal pool oli ümberistumine, nii et kokku kasutasime Sitsiilia pinnale jõudmiseks kolme lennukit. Meie vanem tütar Raili oli kaasas, sest Rihoga kahekesi poleks julgenudki minna – ei oska inglise keelt ja Londoni lennujaamas oli orienteerumine saja väljumiskoha vahel ülimalt keeruline. Kaksteist tundi hiljem saabusime kohalikku lennujaama ja seal oldi meil juba vastas. Pooletunnise sõidu järel jõudsime Maili uude koju äia-ämma juures.

Järgmisel hommikul siras taevast päike ja sooja oli meie üheksapäevase sealviibimise ajal 15-20 kraadi. Merevesi tundus siiski veel jahe ja tuulega käis laine kõrgelt, nii et ujuma ei kutsunud, küll aga jalutasime iga päev mere ääres. Paar päeva olid päikeselised, siis hakkas vihma tibutama. Kui sättisime end välja minema, tuletas pererahvas meelde, et me ikka *umbrella*, see on vihmavarju kaasa võtaksime. Taimestik oli lopsakalt roheline, põõsad õitsesid, viljapuudelt võis korjata mandariine, apelsine, sidruneid, banaane ja vilju, mille nimegi ei tea. Kõige parem ilm olevat seal aprillis-mais, suvel on juba liiga kuum. Eks arvestame seda, kui planeerime järgmist külastust.

Elamud paiknevad järskudel mäenõlvadel – nii järskudel, et lapsevankriga otse üles õue minna või alla tulla ei saa, samuti autoga. Peab sõitma kaarega. Tänavad on väga kitsad ja liiklus Eestigi mõistes hullumeelne. Kogu aeg sireenitatakse, et kuskilt nurga tagant ootamatult autot ei tuleks ja kokku ei sõidaks. Aga avariisid juhtub, sest nii palju näeb mõlkis uste ja katkiste peeglitega masinaid. Kõnniteed seal lähedal ei olnud ning jalakäijaina pidime

olema valvsad ka rohelise fooritulega: sõidukijuhtidele näis see olevat ainult soovitus, mitte reegel.

Lõunamaa tavaks – ma pole küll eriti palju reisinud – arvan ka selle, et praht ning pakendid toidujäätmetega vedelevad maas, millest huvituvad arvukalt ringihulkuvad kassid. Kuivama pandud pesu ripub tihti tänaval otse pea kohal väljaspool rõdu. Meie pererahvas oli küll teistsuguse elustiiliga.

Sitsiilia üks tuntumaid vaatamisväärsusi on Etna tulemägi – Euroopa suurim ja siiani tegutsev vulkaan. Saab sõita kraatri lähedale, kui autol on talvekummid. Meil paraku polnud. Jalgsi, ilma saatjast teejuhita tippu ei lubata: lumi, halb nähtavus ja on oht mitte leida enam tagasiteed alla. 17.sajandil oli Etna viimati pursanud ja hävitanud Catania linna. Ent linn on taas tuhandeid aastat ehitatud laavale.

Suits ja mingi vine on kraatri kohal kogu aeg. Meie lähedased elavad 30 km Etnast ja sealgi olid mere ääres suured mustad kivimürakad, mis tekkinud hangunud laavast. Sellest hoolimata on vulkaanimäe jalamile väga palju ja tihedalt ehitatud – maja on majas kinni ja puuduvad sellised siseõued nagu meil, kus lapsed saaks ringi joosta. Ei näinud ühtki laste mänguväljakut.

Pereema oli kodune ja naised seal eriti tööl ei käi. Kõik pere liikmed, ka töölkäiv abikaasa, tulevad kokku söögikordadeks kindlal ajal: lõuna on kell kaks ja õhtusöök kell üheksa. Perekondlikud sidemed on tugevad ja hoolitsetakse ka vanade eest.

Tütar imestas, et juba enne lapse sündi töid kõik, kes külla tulid, lapsele kingitusi. Ka pärast sündi varustasid sugulased noore ilmakodaniku kõige vajalikuga. Lõplik valik poes jäi muidugi lapsevanematele endile, kuid sugulased kandsid kulud, olles enne omavahel kokku leppinud.

Milvi ja Riho Reier veebruarikuises Sitsiilias

Itaalia kööki iseloomustab, et iga lõuna süüakse pastat erinevate kastmetega, kasutades palju tomatit, oliive, spinatit, mereande. Kartul ei ole neil nii oluline toidukomponent nagu meil. Magustoiduks olid alati puuviljad. Vein on kogu aeg laual ja seda juuakse palju. Meie jaoks oli toodud poest lahustuvat kohvi, ise nad joovad kanget espressot. Huvitav menüü oli mereandide restoranis.

Itaalia on katoliiklik maa ja rahvas peab oma usust kinni. Käisime kohalikus kirikus missal, mida peetakse igal õhtul kell kuus. Meid võõrustanud pereema laulab selle kiriku kaheksaliikmelises naisansambelis, kes esines ka sellel missal. Kogu teenistuse vältel olid vaimuliku kõrval istumas või seismas kuus last, kes jagasid laululehti, tegid korjandust või muid neile kohaseid toiminguid. Meile harjumatult jagati armulaualistele ainult oblaati, mitte veini. Istusime kirikus üsna ees ja pärast missat tuli vaimulik meid kätkpidi tervitama. Kirik oli nüüdisaegne ehitis, kuid sinna

Hangunud laava tükke leidub 30 km kaugusel vulkaani kraatrist

Taormina linn, paremal kohalik katoliku kirik

jõudmiseks tuli minna mäkke – veel kõrgemale, kui oli meie peatuspaik.

Tütar räägib juba üsna hästi itaalia keelt, kuid mehega kõneleb inglise keeles. Natuke kahju oli, et me ei saanud Giuseppe ema ja isaga vahetult suhelda, sest nad oskavad ainult emakeelt. Kogu aeg käis tõlkimine inglise keele vahendusel. Nemad olid imestunud, kuuldes, et meie siin võime suhelda ka vene ja soome keeles. Ühelgi teisel maal polnud pererahvas seni käinud, kuid tänava loodavad sõita kogudusega Hispaaniasse ja Portugali.

Jäime oma reisiga rahule, meid võeti väga hästi vastu. See andis julgust ehk ka edaspidi kodust kaugemal ringi vaadata. Itaallastest jäi mulje, et nad on sõbralikud, rõõmsameelsed, heatujulised ja ei närveeri kõige pärast nii palju kui meie. “

Kirja pannud Ilme Veetamm

Sitsiilia saare idaranniku servas asuv 3550 m kõrgune lumise tipuga ja pidevalt suitsev Etna on Euroopa aktiivseim vulkaan

400 aastat kuulsaima luterliku kirikulauliku sünnist

Martin Lutheri kõrval ja järel on Paul Gerhard teine tähtsaim evangeelne luuletaja, kelle laule tänini lauldakse jumalateenistustel üle maade ning merede, ja seda mitte ainult luterlikes kirikutes.

„Kuis pean vastu võtma“, „Su sõime juures seisan ma“, „Oh Jesus, Sinu valu“, „Mis vaevab sinu südant“, „Mu süda, ärka üles“, „Nüüd hingvad inimesed“ on vaid mõned Paul Gerhardi laulud, mis meile kohe tuttavad ette tulevad. Meie praeguses Kiriku Laulu- ja Palveraamatus (KLPR) on Paul Gerhardilt 20 laulu. Eelmises ehk nn Uues Lauluraamatus, mis oli kasutusel kuni 1991.aastani, oli neid koguni 51.

Paul Gerhard sündis 12.märtsil 1607 Gräfenhainicheni linnakeses Wittenbergi lähedal. Isa oli maaharijast linnapea, ema pärines pastoriperest. Ta oli 7-aastane, kui isa suri, ja 14-aastaselt kaotas ta ka ema. Nii ei läinud tal koolihariduse saaminegi libedalt. Klassikalise hariduse sai Paul Gerhard Grimma vürstikoolis, kus teda peeti keskpäraste võimetega õppijaks.

Tollal endastmõistetava peamiselt ladinakeelsete värsside sepiatamise kohta anti tema puhul kooli lõputunnistusel hinnang: „Tema stiili ja värssse võib pidada talutavateks.“ Usuteadusliku hariduse sai Paul Gerhard luterlikus Wittenbergi ülikoolis.

Paraku oli see Kolmekümneaastase sõja (1618-1648) aeg, mis ka neist paigust rängalt üle käis. Nälg, katku, hävitamist ja korralgedust oli kõikjal. Sõjahaavade parandamiseks kulus palju aastaid. Ajastu hädadele lisandus Paul Gerhardi loomupärane tagasihoidlikkus, mis ei lubanud tal ennast esile tõsta ega kuhugi pakkuda. Nii saigi ta aastaid elatist vaid koduõpetajana. Teisalt jäi just niimoodi rohkem aega luuletamiseks.

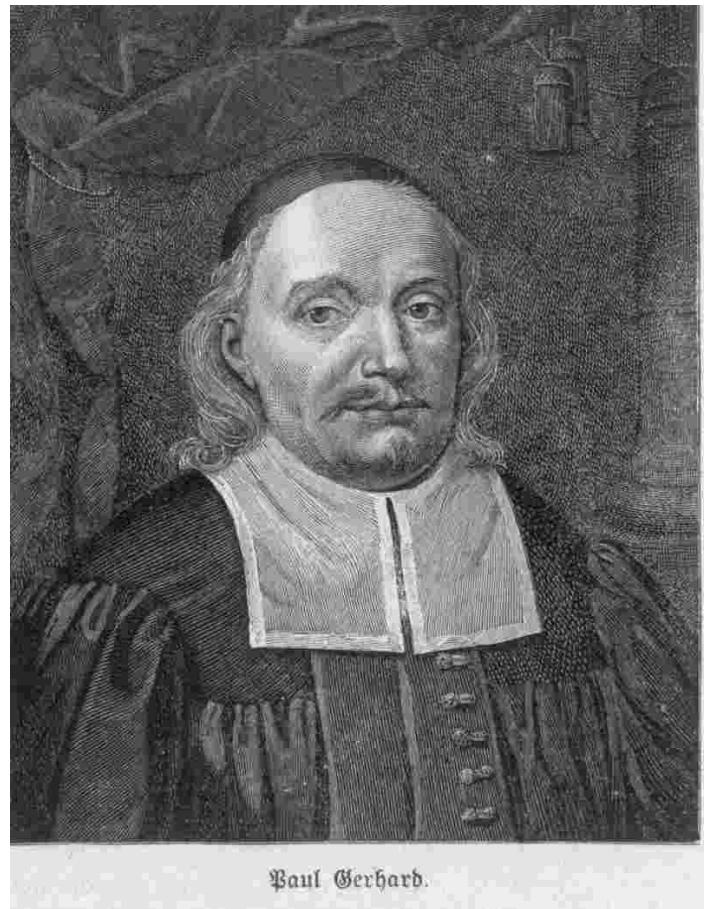
Alles 1651 sai ta kindla pastorikoha ja seega võimaluse oma elugi korraldada. Abielludes oli Paul Gerhard juba 47 aastane, pruut 32-ne. Parima tunnistuse oma õnnelikust ja õnnistatud abielust on ta ise andnud lauluga „Täis imet ja täis armu saatmist“ (KLPR 238).

1657 kutsuti Paul Gerhard kuulsa Berliini Nikolai kiriku teenistusse, kus kantoriks oli heliloojana tuntust kogunud Johann Crüger (1598-1662), kes viisistas rohkesti Gerhardi laule. Kuna need levisid Crügeri välja antud lauluraamatute vahendusel kiiresti, tegi see Paul Gerhardi tuntuks, lugupeetuks ja armastatuks. Nii nagu Gerhardi laulud, nii olid ka tema jutlused lihtsad, südamlikud ja julgustavad.

Tollal valitses Saksamaal seadus *cuius regio, eius religio* ehk kelle maa, selle usk. Maaaisanda usk otsustas alluvategi oma. Kuna kuurvürst pöördus kalvinistiks, pidid Berliini luterlikud pastorid soostuma reformeeritud kiriku õpetusega või vähemalt vaikima luterlusele ainuomasest.

Paul Gerhard ei olnud võitleja ja väitleja tüüpi vaimulik, kuid südametunnistuse pärast oli ta üks väheseid, kes keeldus vürsti nõudmisel nn vaikimistöotusele alla kirjutamast ja kaotas seepärast kirikurahva protestidele vaatamata oma koha. Ilmselt sellest perioodist pärineb Gerhardi laul „Kes võiks küll vastu olla, kui Jumal minu poolt?“ (KLPR 286, Carl Eduard Malmi tõlkes).

Järgnes mitu aastat hingelist kriisi ilma kindla töökohata,

Paul Gerhard.

millele lisandus armastatud abikaasa surm. Ta paljudest lastestki jäi ellu vaid üksainus poeg. 1669 sai ta uuesti vaimulikukoha Lübbenisse Oderi äärses Frankfurdi lähedal, kuhu ta jäi kuni surmani 27.mail 1676.

Paul Gerhardi sulest ilmus kokku 134 saksa- ja 14 ladinakeelset laulu. Tollal oli värsside sepiatamine mitmeteks elujuhtumiteks igale pastorile lausa auasi, nagu me teame oma kodumaa kirikuloostki. Raplas oli viimaseks selliseks õpetajaks, kes igaks tähtsamaks sündmuseks enda või koguduse elus uue laulu kirjutas Joosep Liiv (1870-1957).

Paul Gerhardi laulud on aga oma kaasaegsete omadest peajagu üle. Sellese on pandud sisemise soojuse ja lihtsuse vili, mis on ühendatud väga hea keelekasutuse, musikaalsuse ja alati olulise sõnumiga. Need olid omast ajast nii palju ees, et isegi Preisi kuningas Friedrich II, kes ka ise oli luuletaja, ütles Gerhardi koraali „Nun ruhen alle Wälder“ kohta, et need on hullumeelsed ja tobedad read. Ometi on just seesama „Nüüd hingvad inimesed“ (KLPR 408) paljudele tänini armsaim öhtulaul.

Isegi tõsiusklikud katoliiklased käisid luteri kirikus Paul Gerhardi laulude pärast. Omal ajal öeldi: „On jutlus ka halb, siis kõlab ometi meil mõni vägev laul doktor Lutherilt või Paul Gerhardilt.“ Kahju on sellest, et enamik selle suure kirikulauliku loodud pikki ja sisukaid laule on meie KLPR-s kohati ainult 3-4 salmilisteks kärbitud.

Oskar Lutsu kuulsaks kirjutatud Palamuse köster Nieländer, keda „Kevades“ Julk-Jüri nime all tunneme, polnud sugugi rumal mees, kui laskis Tõnissonil karistuseks pähe õppida

Paul Gerhardi laulu „*Mis vaevab sinu südant*“ (KLPR 342). Lapsena päheõpitud koraalid on olnud suureks varanduseks haigeveodis, vangilaagris või surmatunnilgi.

Kuulus saksa teoloog Dietrich Bonhoeffer, kes hukati 1945.aasta aprillis, õppis kohe vangilaagrisse sattununa pähe hulga Paul Gerhardi laule juhuks, kui ühel päeval lauluraamat temalt konfiskeeritakse. Teisele kuulsale sakslasele Albert Schweitzerile said Aafrikasse arstiks ja

misjonitööle mineku äratajaks jõululaulu „*Su sõime juures seisan ma*“ (KLPR 37) sõnad: „Mind, vaest, Sa tulid aitama ja võitma minu surma.“

Tahan tänada kirikuloolast Andres Saumetsa, kelle sisutihedast raadioloengust sain palju lisateavet Paul Gerhardi kohta. Tema elukäiku ja kirjutatud laulude tausta teades mõistame paremini ka nende aegumatut väärtust.

Kalju Kukk

Praost Joosep Liivi surmast möödus pool sajandit

Kauaaegne Rapla koguduse õpetaja praost Joosep Liiv suri 86-aastasena oma kodus Kiisal Eesti iseseisvuspäeva varahommikul, 24.veebruari 1957.

Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku tollal vanima ja ühe väarikama vaimuliku kirstupaneku toimetas peapiiskop Jaan Kiivit koos paljude ametivendadega 2.märtsil 1957 Tallinna Piiskoplikus Toomkirikus. Järgmisel päeval, 3.märtsil oli Joosep Liivi matusetalitusele Rapla kirikusse tulnud rohkesti kirikurahvast ja mitmeid ametivendi. Leinakõne pidasid assessor praost Georg Klaus ja õpetaja Evald Saag. Külmale talvapäevale vaatamata suunduti ligi kilomeetri pikkusele teekonnale kalmistule jalgsi. Joosep Liiv maeti tema noorelt surnud poja Heino kõrvale.

Joosep Liiv sündis 4.mail 1870 Alatskivil ja õppis Tartu ülikoolis usuteadust 1896-1901. Esimeseks töökohaks oli 1904-1907 Käru kogudus. Sada aastat tagasi, 1907.aasta sügisel valiti Liiv Rapla koguduse õpetajaks. Sellesse ametisse jäi ta 1.jaanuarini 1941. Seejärel asus elama Kiisale, kust lühemat aega käis teenimas Tallinna Oleviste kogudust. Aastatel 1940-54 oli Joosep Liiv Konsistooriumi assessor ning 80.sünnipäeval 1950 anti talle praosti nimetus. Aastaid töötas Liiv piiblitõlke komisjoni esimehena. Joosep Liiv on kirjutanud oma elu jooksul palju kirikulaule, millest kaks - number 280 „*Ma tean, kes saatjaks mul*“ ja 384 „*Ei mitte meile, mitte meile*“ on ka meie praeguses kiriku laulu- ja palveraamatus (KLPR).

Joosep Liiv oma viimases puhkeasemes

Kirstupanekutalitusel Tallinna Piiskoplikus Toomkirikus

Oma õpetajaga on tulnud jumalaga jätma kirikutäis rahvast

Rapla koguduse mehed kandmas puusärki kirikust kalmistule

Õnnitleme!

APRILL

- 3. Arno Tulp 80
- 4. Alide-Rosalie Nerut 97
- 8. Salme Ljubimova 80
- 10. Roland Enniko 80
- 11. Selma Mäeumbaed 90
- 17. Asta Laurimaa 80
- 20. Anne Unga 60
- 23. Lidia Johanna Brecher 92
- 24. Silvi Sillamaa 60
- 25. Maiu Kess 70
- 27. Vilma Puhkan 70
- 30. Kaarel Kõrtsini 90
- 30. Liina Turro 50

MAI

- 5. Evald Rekkaro 85
- 6. Heino Sersant 80
- 16. Linda Tiigirand 85
- 16. Eevi Võigemast 75
- 20. Maie Suitslepp 75

JUUNI

- 1. Laine Rohula 75
- 2. Maimu Neljas 80
- 9. Märt Leidsaar 70
- 18. Leida Parek 91
- 20. Benita-Miralda Uustalu 75
- 21. Helmuth Tähe 75
- 24. Liina Pilme 90
- 30. Hilja Isok 75

Esimene Aasta vaimulik on Rapla koguduse liige

Rapla maavanem Tõnis Blank õnnitleb Ants Leedjärve Aasta vaimuliku tiitli puhul

Jaauari lõpus Valgerannas peetud vaimulike konverentsi emotsionaalne kõrghetk oli EELK ajaloos esmakordne Aasta vaimulike valimine.

Viie praostkonna ülesseatud kandidaadist (Margus Kirja Ida-Harjust, Annika Laats Lääne-Harjust, Ants Leedjärv Läänest, Eenok Haamer Tartust ja Enno Tanilas Valgast) valisid kohalolnud Aasta vaimulikeks 2007 Kullamaa õpetaja **Ants Leedjärve** ja Mustvee õpetaja praost mag **Eenok Haameri**.

Jöelähtmest pärit Ants Leedjärv on olnud aastakümneid Rapla koguduse liige tänu Rapla päritolu abikaasale Toonile. Ta on sündinud 2. detsembril 1948 ja õpetajaks ordineeritud 19. oktoobril 1977. Kogu selle aja on Ants töötanud Kullamaal ning hooldanud ka teisi Läänemaa kogudusi, praegu Piirsalu ja Varblat. Ta on Kaitseliidu Lääne maleva kaplan ning valitud Kullamaa valla aukodanikuks. Lääne praostkond tõstis eriti esile Ants Leedjärve tänuväärset tööd väikese Piirsalu koguduse elavdamisel.

Äsjaloodud EELK toetusfondist hakkavad edaspidi igal aastal saama kaks vaimulikku ja üks juhatuse esimees preemiaks 20 000 krooni palverännakuks Pühale Maale. Aasta juhatuse esimehe valib koguduse juhatuse esimeeste konverents.

Koguduse teated

Pühapäeviti kell 12 **armulauaga jumalateenistus**
Pühapäeviti kell 10 **palvetund koguduse raamatukogus**
Kuu II ja IV laupäeval kell 12 **vennastekoguduse kuulutustund**

Eelteated

- **Kuldleer** Rapla koguduses on pühapäeval, 8. juunil; osavõtust palume teatada koguduse kantseleisse
- **XV Rapla kirikumuusika festival** 21. juulist 11. augustini 2007

Koguduse kantselei avatud T-R kell 9-13, P ja kirikupühadel enne ja pärast jumalateenistust, telefon **48 55 470**, e-post: **rapla@eelk.ee** kodulehekülj **www.eelkrapla.ee**; Skype: **eelkrapla** juhatuse esimees Raivo Erm **51 30 212** õpetaja Mihkel Kukk **48 68 144; 55 650 722**; Skype: **mihkelkukk** Kogudusele igasuguse nimelise annetuse tegemisel on võimalik saada maksusoodustust. Selleks anda kantseleisse oma isikukood.

Fotod: Arvo Kuldkepp, Mihkel Kukk, Edmund Laugasson, Armar Paidla ja erakogud
Toimetaja Ilme Veetamm, küljendaja Edmund Laugasson